

Ю. П. Воржакова,

к. е. н., асистент кафедри менеджменту, Національний технічний університет України "КПІ імені Ігоря Сікорського"

ORCID ID: 0000-0002-0521-3318

А. О. Амелюкіна,

магістр кафедри менеджменту, ФММ, Національний технічний університет України "КПІ імені Ігоря Сікорського"

ORCID ID: 0000-0003-1544-0642

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.104

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Y. Vorzhakova,

PhD in Economics, Department of Management, National technical university of Ukraine, "Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute"

A. Amelkyna,

Master's degree of the Department of Management, National technical university of Ukraine, "Igor Sikorsky Kyiv polytechnic institute"

MODERN STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE PUBLISHING AND PRINTING INDUSTRY OF UKRAINE

Проаналізовано сучасний стан підприємств видавничо-поліграфічної галузі в Україні та у всьому світі. Зокрема розглянуто структуру ринку друкованої продукції за континентами, структуру галузі по регіонам України та частку юридичних та фізичних осіб за видами діяльності, а саме поліграфічною та видавничою. Зображено різницю в кількості примірників на душу населення України та деяких країн. Надано динаміку обсягу інвестицій у видавничо-поліграфічні підприємства, а також середньо галузеву структуру витрат за цими інвестиціями. Розглянуто регіональні аспекти розвитку підприємств видавничо-поліграфічної галузі. Визначено найбільшу частку витрат на інноваційну діяльність підприємств. Окреслено основні фактори, що впливають на стан та перспективи розвитку видавничо-поліграфічної галузі.

The transition from automation to the cyber-physical system has greatly influenced the publishing and printing industry. Publishing companies serving the media, advertising and publishing are highly competitive. This is due to the rapid development of computer technology, the increase in the number of ebooks, the replacement of traditional sources of information online resources. That is why the change in the status of publishing and printing companies depends on the pace of innovations taking into account the directions of change of priorities in this field. This publication is devoted to the current state and prospects of development of publishing and printing companies in Ukraine and in the world. The current state of the publishing and printing industry in Ukraine has been analyzed and compared with the world indicators. In particular, the structure of the printed matter market by continents is examined, leaders are highlighted and forecast is given. The dynamics of the number of publishing houses and printing companies is given. The leaders in the structure of the industry in the regions of Ukraine, as well as the share of legal entities and individuals by types of activity are allocated. The difference in the number of copies per capita of Ukraine and certain European countries is shown. The dynamics of the volume of investments in publishing and printing companies from 2010 to 2018 is shown and the growth rate has been calculated. The analysis of the sectoral breakdown of costs for innovative investments showed the percentage of expenditures by type of activity of these investments. The regional aspects of

development of enterprises of the publishing and printing industry are considered. The largest share of costs for innovation activity of enterprises is determined. The main factors influencing the state and prospects of development of the publishing and printing industry are outlined.

Ключові слова: видавничо-поліграфічна галузь, друкована продукція, поліграфічні підприємства, видавництва, примірники на душу населення.

Key words: publishing and printing industry, printed matter, printing companies, publishing houses, copies per person.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Перехід від автоматизації до кіберфізичної системи значною мірою вплинув на видавничо-поліграфічну галузь. Входження в еру Industry 4.0 зумовлює врахування впливу іншої групи зовнішніх факторів, а саме: непередбачуваності та динамічності ринку, які призводять до ризику поліграфічного господарства і уповільнюють темпи вдосконалення внутрішніх процесів та механізмів на підприємстві. Підприємства видавничо-поліграфічної галузі, які обслуговують сфери ЗМІ, реклами та книговидавництва, постійно мають високу конкуренцію. Це спричинено через швидкий розвиток комп'ютерних технологій, збільшення кількості електронних книг, заміна традиційних джерел інформації онлайн ресурсами. Саме тому зміна стану вітчизняних видавничо-поліграфічних підприємств залежить від темпу впровадження інновацій з урахуванням напрямів зміни пріоритетів у цій галузі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанню сучасного стану та перспективи розвитку видавничо-поліграфічних підприємств присвячено багато видань та статей. Авторами таких публікацій є: І. Босак, Є. Палига, А. Швайка, Б. Дурняк, О. Мельников та інші. Проте питання перспективного розвитку видавничо-поліграфічної діяльності українських підприємств є не до кінця дослідженим і потребує подальшого розгляду.

А саме дослідженню структури ринку друкованої продукції не тільки в Україні, але й у світі загалом. Динаміки кількості видавництв та поліграфічних підприємств. А також обсяг інвестицій в видавничо-поліграфічну діяльність та структуру цих витрат, що надасть чітке бачення цього питання.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНИШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проаналізовано та зазначено стрімке падіння кількості видавництв, стабільний показник поліграфіч-

них підприємств. Зменшення кількості випущених примірників та причини такого становища.

МЕТА СТАТТІ

Головною метою цієї роботи є дослідження сучасного стану видавничо-поліграфічної галузі в Україні та за її межами, для чіткого та правильного визначення вектору руху видавничо-поліграфічних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Зміна промислової індустрії відобразилась на стан видавничо-поліграфічної галузі світу тим, що змінила частки друкованої продукції відповідно до її значення. Так, обсяг друкованої продукції на сьогодні оцінюють у 477 млрд євро. За прогнозами аналітиків даний показник підвищиться на 2,2% у рік і таким чином в 2020 році вже становитиме 553 млрд. євро [4]. Також було встановлено, що частка друкованої продукції серед розвинених країн становить 88%, країн, що розвиваються — 11%, і 1% у країн, які відстають (рис. 1).

За прогнозами світових аналітиків дані показники мають тенденцію до змін, і таким чином до 2020 року країни, які розвиваються займатимуть половину обсягу виробництва від обсягу розвинутих країн.

Аналіз динаміки розвитку видавничо-поліграфічної галузі України проведений за даними статистичної інформації і поданий на рисунках 2—4.

Динаміка видавництва має тенденцію до зменшення. Так, у 2010 році кількість даних підприємств становила 3902, а у 2017 році — 2378. Відбулось скорочення на 39,5%. Також поліграфічні підприємства мають більш стабільне становище, але також з кожним роком зменшуються. У порівнянні з 2010 роком, коли кількість поліграфічних підприємств складала 1986 підприємств, то в 2017 році цей показник сягнув позначки у 1845 підприємств, що зменшилось на 7%. Таке стрімке скорочення можливе через швидкий розвиток науково-технічного прогресу та інформаційних технологій. За та-

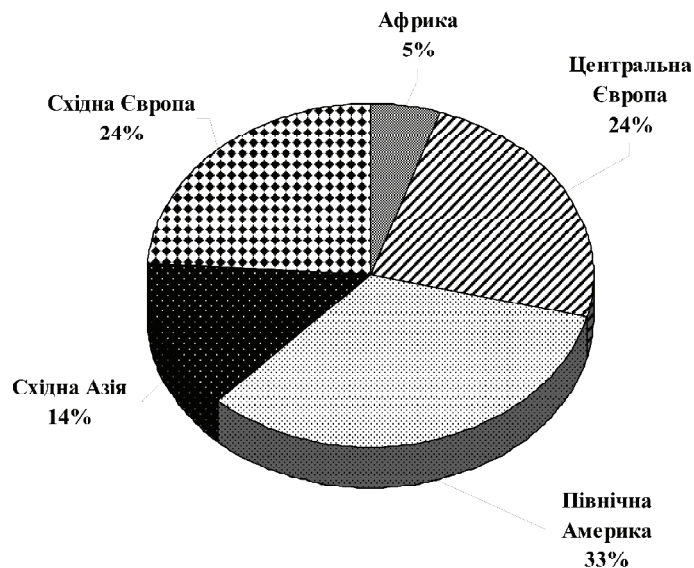

Рис. 1. Структура ринку друкованої продукції за континентами

Джерело: створено автором на основі [1].

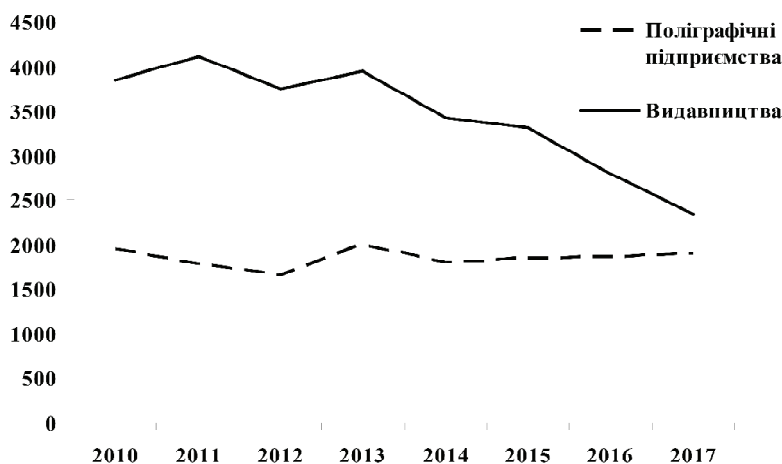

Рис. 2. Динаміка кількості поліграфічних підприємств та видавництв України протягом 2010–2017 рр.

Джерело: створено автором на основі [3].

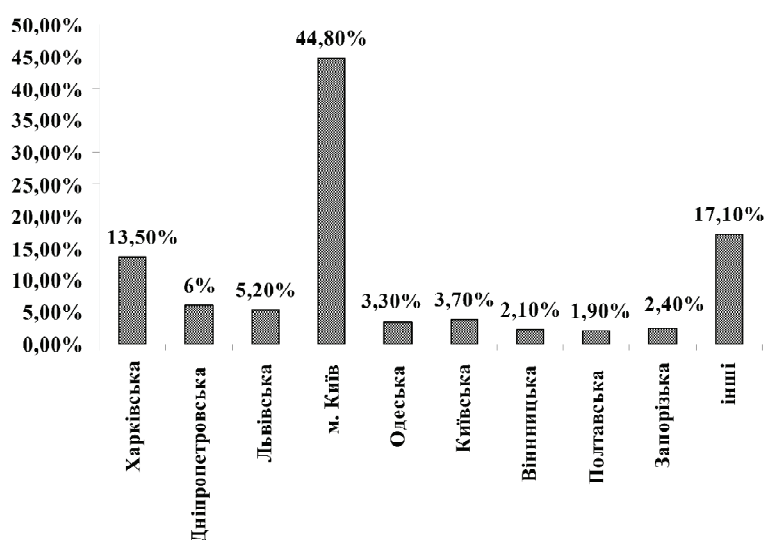

Рис. 3. Структура поліграфічної галузі у регіонах України, станом на кінець 2018 року

Джерело: створено автором на основі: [3].

ких умов видавництвам важко конкурувати та ефективно функціонувати.

За статистичними даними (станом на перше півріччя 2019 року) структура поліграфічної галузі по регіонах виглядає наступним чином: у Харківській області — 883 поліграфічних підприємств, Дніпропетровській — 393, Донецькій — 382, Львівській — 341, Київській — 239, Одеській — 215, Запорізькій — 156, Вінницькій — 137, Полтавській — 123, Черкаській — 118, Сумській — 103, Херсонській — 98, Волинській — 109, Рівненській — 82, Тернопільській — 105, Івано-Франківській — 83, Хмельницькій — 93, Закарпатській — 68, Чернівецькій — 61, Миколаївській — 82, Чернігівській — 92; Житомирській — 78, Кіровоградській — 79, м. Київ — 2920 [3].

Проаналізувавши структуру поліграфічної галузі, можна побачити, що провідне місце займає місто Київ, де розташована найбільша частка видавничо-поліграфічних підприємств, на другому місці — Харківська область, далі йдуть Дніпропетровська та Львівська області. Якщо порівняти ці показники з даними за 2010 рік, то можна побачити таку тенденцію. На першому місці, як і зараз було місто Київ, однак другу сходинку посідала Донецька область, яка наразі у 2018 році знаходиться у частці "інші". Це зумовлено політичним становищем, яке відбулося на

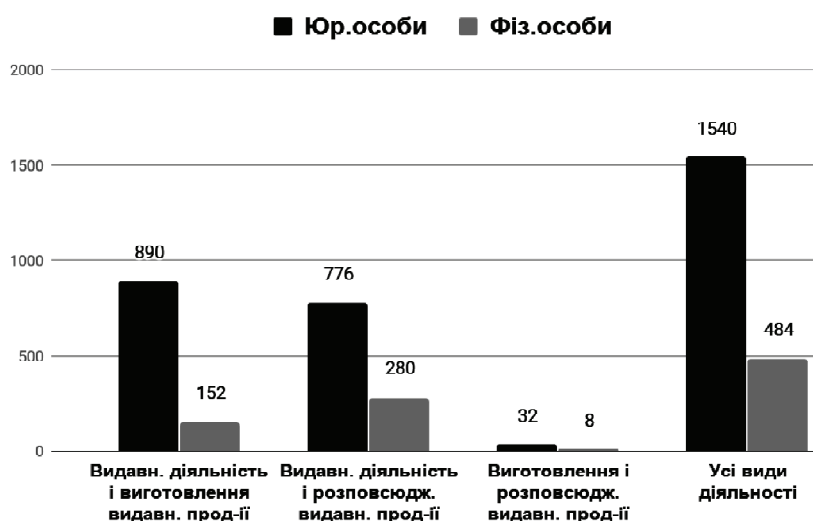

Рис. 4. Частка юридичних та фізичних осіб за видами діяльності

Джерело: створено автором на основі [4].

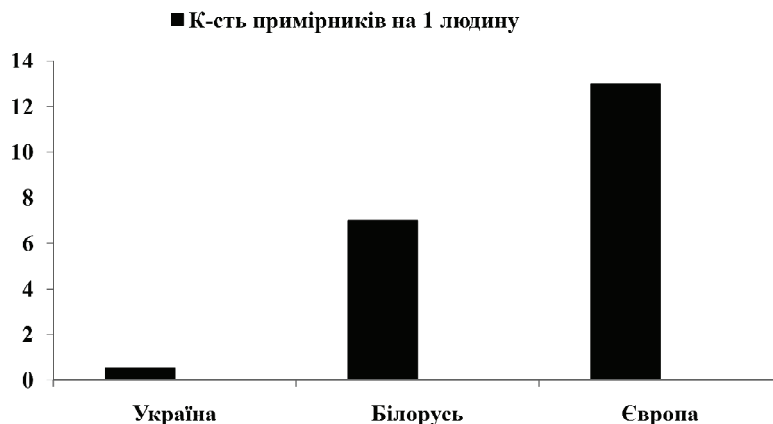

Рис. 5. Кількість примірників на душу населення

Джерело: створено автором на основі [5].

цих територіях. Тим часом частка Києва та Дніпропетровської області зростала.

Для більш детального розуміння сучасного стану та перспектив розвитку видавничо-поліграфічної галузі була проаналізована кількість суб'єктів видавничо-поліграфічної галузі за їхніми видами діяльності (рис. 4).

Так, 2051 суб'єкт видавничої справи займається лише видавничою діяльністю, 679 — виготовленням видавничої продукції, 429 — розповсюдженням видавничої продукції. Решта суб'єктів видавничої справи поєднують 2—3 види діяльності у видавничій справі:

— 1042 (890 — юридичні особи, 152 — фізичні особи) суб'єктів видавничої справи займаються видавничою діяльністю і виготовленням видавничої продукції;

— 1056 (776 — юридичні особи, 280 — фізичні особи) — видавничою діяльністю і розповсюдженням видавничої продукції;

— 40 (32 — юридичні особи, 8 — фізичні особи) — виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції;

— 2024 (1540 — юридичні особи, 484 — фізичні особи) — видавничою діяльністю, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції [4].

Під час дослідження була виявлена певна тенденція частки юридичних та фізичних осіб. Новим компаніям, частіше саме фізичним особам важко затриматись на ринку, тягарем також стає пост кризове становище в Україні. Більшість замовників поліграфічної продукції

Таблиця 1. Динаміка обсягу інвестицій в основний капітал видавничо-поліграфічних підприємств у фактичних цінах за 2010—2018 рр.

Показник	Роки								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяг інвестицій, млн грн	431,2	516,4	529,5	504,9	502,3	502,0	499,8	498,2	497,8
Темп зростання, %	-	119,76	102,54	95,35	99,49	99,94	99,56	99,68	99,91

Джерело: створено автором на основі [6].

в першу чергу звертаються до великих поліграфічних підприємств та намагаються отримати певні пільги за рахунок тривалої співпраці. Таким чином, новим компаніям складніше утриматись на ринку поліграфії.

Для оцінки стану видавничо-поліграфічної галузі було порівняно показники діяльності інших країн та показники України.

Так, у минулому році всі підприємства видавничо-поліграфічного сектору України видали 40 млн примірників, це навіть менше ніж 1 примірник на 1 громадянина держави. Для чіткого розуміння, візьмемо показники даного сектору в Білорусії. В тому році було випущено книг обсягом 7 примірників на 1 громадянина Білорусії (рис. 5). Цей показник значно перевищує показник в нашій державі. І нехай Україна намагається інтегрувати у Європейську спільноту, але це не такий легкий процес. Оскільки економіка України має менші показники в економіці, ніж Європейські держави в ціло-

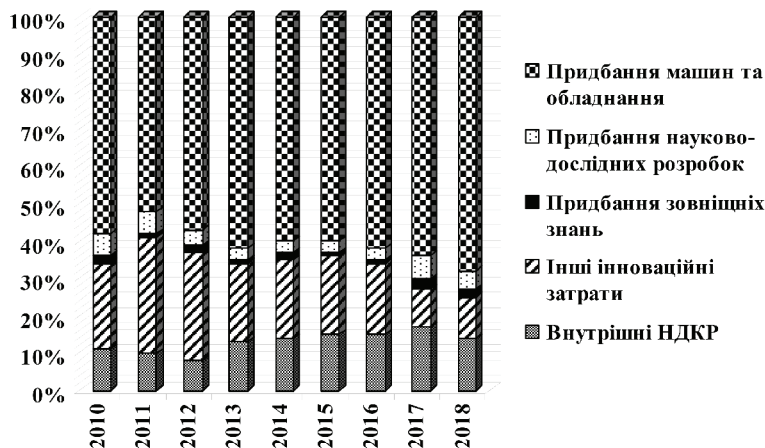

Рис. 6. Середньогалузева структура витрат на інноваційну діяльність видавничо-поліграфічної галузі за 2010—2018 роки

Джерело: створено автором на основі [7].

му. Навіть порівнюючи поліграфічний сектор, адже середній показник по Європі становить 12-14 примірників на душу населення [5].

Для функціонування кожного підприємства необхідні постійні інвестиції, не винятком є й поліграфічна галузь. В таблиці 1 наведена динаміка обсягу інвестицій в основний капітал видавничо-поліграфічних підприємств у фактичних цінах за 2010—2018 рр., згідно з даними Державної служби статистики [6].

З 2010 по 2013 рік динаміка обсягу інвестицій була позитивною і навіть збільшувалась на 19,76 % з 2010 по 2011 рік. Однак з 2013 року обсяг інвестицій у видавничо-поліграфічну галузь безупинно знижується. Кожного року на 0,2—0,5 %. Наслідком такої тенденції є політичні та економічні фактори, які спостерігаються в межах країни. Тенденція спаду існує і сьогодні.

Велике значення набуває оцінка структури витрат на інноваційну діяльність видавничо-поліграфічної діяльності. Зазвичай витрати йдуть на такі заходи, як внутрішні НДКР, придбання зовнішніх знань, придбання науково-дослідних розробок, машин та обладнання, та інші інноваційні витрати.

Результати аналізу структури витрат на інноваційну діяльність досліджуваної галузі за 2010—2018 рр. надано у вигляді діаграми на рис. 6.

Таким чином, найбільшу частку витрат на інноваційну діяльність припадало на придбання машин та обладнання, а найменша на придбання зовнішніх знань. Зазвичай така процедура здійснюється за рахунок позикових коштів, а саме довгострокових та короткострокових кредитів. На перший погляд здається, що такий поділ є обґрунтованим і має приносити підприємствам прибуток. Однак Національним центром якості освіти (США) персоналу було проведено дослідження, де було показано, що збільшення витрат на зовнішні знання та освіту кадрів на 10%, підвищує продуктивність підприємства на 8,6%. Водночас, збільшення витрат на обладнання на 10% — підвищує продуктивність лише на 3,4% [8].

Проаналізувавши показники структури ринку, динаміки кількості видавничо-поліграфічних підприємств та структури галузі у регіонах, а також порівнявши зі світовими показниками можна зробити висновок, що видавничо-поліграфічна галузь має тенденцію до спаду. Ця галузь є джерелом знань і потребує не тільки підтримки власника певного підприємства, але й підтримки регіонального або навіть державного рівня.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Отримані результати досліджень дають змогу зробити висновок, що видавничо-поліграфічна галузь має не тільки внутрішні проблеми, але й глобальні. Це зумовлено зростанням попиту на цифрові технології і відповідно переходом від друкованих продуктів до цифрових носіїв. Така тенденція загрожує не тільки поліграфічній галузі, але й населенню в цілому. Оскільки відбувається зменшення видавництва книжок, тим самим знижується рівень самоосвіти людей. Саме тому видавничо-поліграфічним підприємствам дуже важливо утримувати свої позиції.

Для їх вирішення необхідно вдосконалення підходів до побудови системи управління всіма ресурсами підприємства. Така система повинна буде відповідати вимогам ринкового простору та реальності в здійсненні діяльності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у визначенні основних тенденцій розвитку видавничо-промислової галузі; визначенні основних проблем, а також у формулюванні перспектив розвитку промисловості.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є аналіз видавничо-поліграфічної галузі з ураху-

ванням впровадження інноваційної діяльності на підприємствах.

Література:

1. Базиліук В.Б. Особливості функціонування та трансформації підприємств видавничо-поліграфічної галузі в умовах інституційних перетворень. Вісник Хмельницького національного університету. Хмельницький, 2009. С. 221—224.
2. Концептуальні засади забезпечення сталого розвитку інформаційної сфери України: монографія / Я.В. Котляревський, О.В. Мельников, А.М. Штангрет, Е.П. Семенюк, В.І. Воробйов; ПрАТ "Укр. наук.-дослід. ін-т спец. видів друку". Київ: Центр учбової літератури, 2016. 148 с.
3. Державний комітет телебачення і радіомовлення. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?&cat_id=97933&stid=11
4. Державний комітет телебачення і радіомовлення. URL: <http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/index>
5. Палига Є.М., Пушак Г.І., Пушак Я.Я. Стан та розвиток видавничо-поліграфічного комплексу України: регіональний аспект. Львів, Укр. акад. друкарства, 2012.
6. Державна служба статистики України. URL: <http://ukrstat.org/uk>
7. Довгань Л.Є., Воржакова Ю.П. Поліграфічна промисловість України: сучасний стан та тенденції розвитку. Економічний вісник НТУУ "КПІ". К. 2013. № 10. С. 139—144.
8. Поручник А.М., Сусловська Т.Є. Диверсифікація організаційно-економічних форм діяльності університетів в умовах постіндустріального суспільства. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія "Економічні науки". Збірник. Чернігів: ЧДТУ, 2010. № 43. 280 с.

References:

1. Bazyliuk, V. B. (2019), "Features of functioning and transformation of printing and printing enterprises in the context of institutional transformations", *Visnyk khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, pp. 221—224.
2. Kotliarevskiy, Ya. V. Mel'nykov, O. V. and Shtanhret, A. M. (2016), *Kontseptual'ni zasady zabezpechennia staloho rozvytku informatsijnoi sfery Ukrainy* [Conceptual foundations for ensuring the sustainable development of the information sphere of Ukraine], PrAT "Ukr. nauk.-doslid. in-t spets. vydiv druku", Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
3. The official site of State Committee on Television and Radio Broadcasting (2019), available at: http://comin.kmu.gov.ua/control/en/publish/archive/main?&cat_id=97933&stid=11
4. The official site of State Committee on Television and Radio Broadcasting (2019), available at: <http://comin.kmu.gov.ua/control/en/index> (Accessed 10 Nov 2019).
5. Palyha, Ye. M. Pushak, H. I. and Pushak, Ya. Ya. (2012), *Stan ta rozvytok vydavnycho-polihrafichnoho kompleksu Ukrainy: rehional'nyj aspekt* [State and development of publishing and printing complex of Ukraine: regional aspect], Ukr. akad. drukarstva, Lviv, Ukraine.
6. The official site of State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://ukrstat.org/en> (Accessed 10 Nov 2019).
7. Dovhan, L. Ye. and Vorzhakova, Yu. P. (2013), "The printing industry of Ukraine: the current state and tendencies of development", *Ekonomichnyj visnyk NTUU "KPI"*, vol. 10, pp. 139—144.
8. Poruchnyk, A. M. Suslovs'ka, T. Ye. (2010), "Diversification of organizational and economic forms of university activity in the conditions of post-industrial society", *Visnyk Chernihivs'koho derzhavnoho tekhnologichnoho universytetu. Seriya "Ekonomichni nauky"*, vol. 43, p. 280.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2019 р.